

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE OSAKOND

Ingeri-Helena Kakko

**KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE EESTI
KOHTUTES**

Uurimistöö

Juhendaja: Maarja Torga *Dr. iur.*

Tartu 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
I KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE MENETLUSOSALISTE KAASABIL	5
1.1 Kohtu ja menetlusosaliste kohustuste vahекord välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel	5
1.1.1 Kohtu ja menetlusosaliste kohustused hagimenetluses.....	5
1.1.2 Kohtu ja menetlusosaliste kohustused hagita menetluses.....	10
1.2 Menetlusosaliste kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kulude kandmine	11
II KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE EKSPERDI KAASABIL.....	12
2.1 Kohtu ja eksperdi kohustuste vahекord välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel.....	12
2.2 Eksperti kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kulude kandmine.....	15
III KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE MINISTEERIUMIDE KAASABIL	17
3.1 Kohtu ja Justiitsministeeriumi kohustuste vahекord välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel	17
3.2 Kohtu ja Välisministeeriumi kohustuste vahекord välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel	19
3.3 Ministeeriumide kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kulude kandmine	21
IV KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE ISESEISVALT KOHTU POOLT	22
4.1 Kohtu kohustused kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel iseseisvalt	22
4.2 Kohtu poolt välisriigi õiguse sisu iseseisvalt kindlakstegemise kulude kandmine	25
KOKKUVÕTE.....	26
<i>Determining the Content of Foreign Law in Estonian Courts (Abstract).....</i>	<i>28</i>
KASUTATUD MATERJALID	29
Kasutatud kirjandus	29
Kasutatud normatiivallikad	30
Kasutatud kohtulahendid	30
Kasutatud muud allikad	31

SISSEJUHATUS

Kohaldades Eestis toimivas kohtumenetluses välisriigi õigust, peab Eesti kohus tulenevalt rahvusvahelise eraõiguse seaduse (REÕS)¹ § 4 lg 1 esimesest lausest kindlaks tegema välisriigi õiguse sisu. REÕS §-s 4 lg-tes 1-3 on sätestatud, kelle abi kasutades saab kohus välisriigi õiguse sisu kindlaks teha: tulenevalt viidatud sätte esimesest lõikest võib kohus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks kasutada poolte kaasabi, lisaks võib kohus tulenevalt viidatud sätte kolmandast lõikest välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks pöörduda Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi või Välisministeeriumi poole või kasutada eksperte. Käesoleva uurimistöo eesmärgiks on välja selgitada, milline on kohtu ja muude isikute, kelle abil REÕS § 4 kohaselt välisriigi õiguse sisu kindlaks teha saab, kohustuste vahekord ja ulatus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel.

Eeltoodud uurimistöo eesmärgist ning REÕS §-s 4 sätestatud välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise viisidest lähtudes on uurimistöo jaotatud neljaks peatükiks, milles uuritakse kohtu ja erinevate välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel osalevate isikute (eelkõige menetlusosaliste, ekspertide, ministeeriumite) kohustusi, mis on suunatud kohalduva välisriigi õiguse sisu kättesaamisele ja kindlakstegemisele. Kõikides peatükkides uuritakse esmalt, milline on kohtu ja viidatud isikute kohustuse vahekord ja ulatus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel ning seejärel seda, millised on nende isikute kohustused välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kulude kandmisel.

Esmaste allikatena kasutatakse käesolevas uurimistöös REÕS-i ja tsiviilkohtumenetluse seadustikku (TsMS)², Eesti õigusabilepinguid, (st Läti ja Leedu³, Poola⁴, Ukraina⁵ ja Venemaa⁶ õigusabilepinguid) ning välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooni⁷, see tähendab õigusakte,

---

¹ Rahvusvahelise eraõiguse seadus. – RT I 2002, 35, 217; RT I, 26.06.2017, 31.

² Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197; RT I 19.03.2019, 22.

³ Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping. – RT II 1993, 6, 5.

⁴ Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades. – RT II 1999, 4, 22.

⁵ Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. – RT II 1995, 13, 63.

⁶ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades. – RT II 1993, 16, 27.

⁷ Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon. – RT II 1997, 7, 35.

mis annavad kohtule suuniseid välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks. Uurimistöö teisest allikatena kasutatakse Saksa seadusandlust ja selle kohta käivat õiguskirjandust (eelkõige Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustiku (ZPO)⁸ kommenteeritud väljaandeid) ja Eesti Vabariigi kohtupraktikat. Saksa õiguse kohta käivaid materjale kasutatakse eelkõige põhjusel, et Eesti rahvusvaheline eraõigus põhineb suures osas Saksa rahvusvahelisel eraõigusel,⁹ mistõttu võib eeldada, et Saksa õiguskirjanduses toodud näited välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kohta on asjakohased ka Eesti õigusnormide tõlgendamisel. Kuigi Eestis on kohtupraktika kohalduva õiguse sisu kindlakstegemise osas üsna tagasihoidlik, on Eesti kohtulahendite uurimistöö allikana kasutamise eesmärk teha kindlaks, milline on hetkel kehtiv arusaam välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kohustusest Eesti kohtutes.

Eesti keeles on välisriigi õiguse sisu väljaselgitamise kohta avaldatud vaid rahvusvahelise eraõiguse õpik¹⁰ ja Maarja Torga artikkel ajakirjas *Juridica*¹¹. Käesolev uurimistöö täiendab eelnimetatud materjale selle poolest, et lisaks REÕS §-st 4 tuletatavatele välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise viisidele uuritakse ka seda, millised kohustused on täpsemalt kohtul, menetlusosalistel ja muudel menetluses osalevatel isikutel, välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel.

Uurimistöös selgitatakse välja kohtu ja muude kohtumenetluses osalevate isikute kohustuste vaherkord ja ulatus seoses välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega, tõlgendades ja analüüsides selleks esmalt REÕS ja TsMS asjakohaseid sätteid. Seejärel võrreldakse Eesti õigusnorme Saksa õigusnormidega ning Saksa õiguskirjanduses esitatud tõlgendustega. Eelkõige tutvutakse ZPO kommenteeritud väljaannetega, et leida erinevaid näiteid sellest, kuidas Saksamaal on kohus teinud kindlaks kohalduva välisriigi õiguse sisu. Seejärel selgitatakse välja ja võrreldakse Eesti ja Saksa õiguskirjanduses esitatud seisukohti välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kohustuste vahekorra ja ulatuse osas. Lisaks kasutatakse käesolevas uurimistöös Eesti kohtupraktikat, et välja selgitada, milline on praegune kohtute arusaam välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks.

---

⁸ Zivilprozessordnung. – BGBl. I S. 3202, ber. 2006 I S. 431 und 2007 I S. 1781.

⁹ Rahvusvahelise eraõiguse seaduse eelnõu SE 120 I seletuskiri, 17.05.1999.

¹⁰ I. Nurmela jt. Rahvusvaheline eraõigus. 3. tr. Tallinn: Juura 2008, lk 56–61.

¹¹ M. Torga. Kohalduva õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. – *Juridica* 2014 V, lk 406, 416.

I KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE MENETLUSOSALISTE KAASABIL

1.1 Kohtu ja menetlusosaliste kohustuste vahekord välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel

1.1.1 Kohtu ja menetlusosaliste kohustused hagimenetluses

Valdav osa tsiviilasju, sealhulgas kohtuasjad, kus tuleb teha kindlaks kohalduva välisriigi õiguse sisu, lahendatakse hagimenetluses, kus poolte ja kohtu roll, sealhulgas välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel, on hagita menetlusest mõneti erinev. Üldistatult on kohtul hagimenetluses välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel kohustus poolte esitatud tõendid välisriigi õiguse sisu kohta vastu võtta, kohustus hinnata esitatud tõendeid objektiivselt, kohustus hinnata tõendeid igakülgselt ja täielikult, kohustus kohelda menetlusosalisi välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel võrdselt ja selgitamiskohustus. Pooltel on hagimenetluses omakorda kohustus tõendada kohalduva välisriigi õiguse sisu ja kohustus esitada välisriigi õiguse kohta käivad dokumentaalsed tõendid eesti keeles.

Hagimenetluses kohtul lasuv kohustus vastu võtta välisriigi õiguse sisu kohta esitatavad tõendid tähendab eelkõige seda, et kohus peaks vastu võtma eelkõige need välisriigi õiguse sisu kohta käivad tõendid, mis on esitatud õigeaegselt.¹² Eesti kohtupraktikas on samas leitud, et kohaldatava õiguse sisustamine ei saa sõltuda sellest, kas menetlusosaline esitab kohaldatava õiguse sisu kohta tõendi¹³ õigeaegselt või menetlustähtaegu rikkudes.¹⁴ Seega saab järeldada, et kui üldjuhul peaks kohus vastu võtma vaid need tõendid, mis on esitatud õigeaegselt, see tähendab selleks kohtu antud tähtaega järgides, siis juhul, kui menetluses tuleb kindlaks teha ja tõendiga tõendatakse välisriigi õiguse sisu, ei pea menetlusosalised tõendite esitamisel rangelt tähtaegasid järgima. Seda ilmselt põhjusel, et kohus ei ole tulenevalt *iura novit curia* põhimõttest¹⁵ kohustatud otsust tehes poolte esitatud tõenditest välisriigi õiguse sisu kohta

---

¹² See on tuletatav TsMS § 237 lg-st 1.

¹³ Konkreetse kohtuasjas (vt viide nr 14) mõeldi tõendi all välisriigi spetsialisti arvamust.

¹⁴ Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 19.05.2016 otsus nr 2-15-7033, p 9.

¹⁵ Vt *iura novit curia* põhimõtte kohta lähemalt: E.-K. Velbri, V. Kõve, TsMS § 436 lg 7. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017, lk 1000 jj. *Iura novit curia* põhimõtte kohta Saksa õiguses loe lähemalt: Saenger, ZPO, 7. Aufl. 2017, ZPO § 293 Rn. 1.; MüKoZPO/Prütting, 5. Aufl. 2016, ZPO § 293 Rn. 2-6.

juhinduma.¹⁶ Lisaks sellele, et kohus peaks välisriigi õiguse kohta esitatud tõendi olenemata selle esitamise ajast vastu võtma, kui see on asjakohane, peaks kohus oma otsuses tulenevalt TsMS § 442 lg-st 8 põhjendama, kui ta ei arvesta poolte esitatud tõendit, samuti on sellisele põhjendamise kohustusele viidanud Riigikohus.¹⁷ Seega, kui menetlusosalised on kohtule esitanud väljavõtte välisriigi õigusaktist ja kohus soovib jätta menetlusosalise esitatud tõendi arvesse võtmata näiteks põhjusel, et väljavõtte välisriigi õigusaktist ei olnud asjakohane, õigusakt oli kohtule arusaamatus keeles, esitatud välisriigi õigusakti kehtivust ja avaldamist ei ole võimalik kontrollida või muul põhjusel, peab kohus oma otsuses tõendi arvestamata jätmist vastavalt ka põhjendama.

Kohtu kohustus hinnata välisriigi õiguse sisu kohta esitatud tõendeid igakülgset ja täielikult on tuletatav TsMS § 232 lg-st 1.¹⁸ Igakülgne ja täielik välisriigi õiguse sisu kohta käivate tõendite hindamine võiks eelkõige tähendada seda, et tuleb välja selgitada, kas välisriigi õiguse kohta esitatud tõend on usaldusväärne. Sellise tõendi usaldusväarsuse kindlakstegemiseks peab kohus kontrollima millal, kus ja kelle poolt on välisriigi õiguse sisu kohta käiv tõend avaldatud. Lisaks tähendab tõendi igakülgne ja täielik hindamine seda, et kohus peab välja selgitama, kas esitatud tõend on asjakohane ehk kas sellega saab tõendada kohtuvaidluse lahendamiseks olulisi asjaolusid ja fakte. Näiteks juhul, kui menetlusosaline esitab kohtule väljavõtte välisriigi õigusaktist, peaks kohus välja selgitama, kas esitatud õigusakti redaktsioon on kehtiv ning kas selle on avaldanud välisriigi seadusandja. Kui aga menetlusosalised esitavad kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks tõendina näiteks ekspertarvamuse, peaks kohus kontrollima ja hindama, kas välisriigi õiguse sisu kindlakstegemist sisaldava ekspertarvamuse koostajat saab pidada välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise osas eksperdiks.¹⁹

---

¹⁶ Ka näiteks Saksa õiguskirjanduses on leitud, et kohus ei pea poolte esitatud tõenditest välisriigi õiguse sisu kohta juhinduma, kuid peab vajadusel ise tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta juurde koguma. – BeckOK ZPO/Bacher, 30. Ed. 15.9.2018, ZPO § 293 Rn. 11-17.

¹⁷ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.12.2016 otsus nr 3-2-1-133-16, p 16-17.

¹⁸ Vt lähemalt kohtu kohustuse kohta tõendeid hinnata: A. Kangur, TsMS § 232. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017, lk 1270 jj. Vastava kohustuse kohta Saksa õiguses loe lähemalt: MüKoZPO/Prütting, 5. Aufl. 2016, ZPO § 286 Rn. 1-167; Musielak/Voit/Foerste, 15. Aufl. 2018, ZPO § 286; BeckOK ZPO/Bacher, 31. Ed. 1.12.2018, ZPO § 286 Rn. 1-25.

¹⁹ Vt lähemalt välisriigi õiguse sisu eksperdi kohta käesoleva töö 2.1 alapeatükki.

Kohustus kohelda hagimenetluses menetlusosalisi välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel võrdselt on tuletatav TsMS §-st 7.²⁰ Menetlusosaliste võrdne kohtlemine välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel tähendab seda, et kohus peab menetlusosalistesse välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel suhtuma võrdselt ja ei tohiks üht poolt teisele eelistada, vaatamata sellele, milline on olnud poolte aktiivsus välisriigi sisu kohta tõendite esitamisel. Paratamatult võib hagimenetluses tekkida olukord, kus üks menetluse pool on võrreldes teise poolega oluliselt aktiivsem välisriigi õiguse sisu kohta käivate tõendite esitamisel. Eesti kohtupraktikas on leitud, et juhul, kui üks pool on hagimenetluses kohtule esitanud dokumente ja selgitusi kohalduva õiguse sisu kohta ning teine pool ei ole kohtule esitanud taotlusi või vastuväiteid selles osas, ei ole kohtul tarvidust pöörduda välisriigi õiguse sisu osas täiendava arvamuse saamiseks Justiits- või Välisministeeriumi või kellegi kolmanda (eksperti) poole.²¹ See seisukoht on kritiseeritav, kuivõrd ei saa eeldada, et pool, kes ei esita kohtule tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta, oskab esitada mingeid taotlusi (näiteks taotlust pöörduda välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks Justiitsministeeriumi poole) või vastuväiteid välisriigi õiguse sisu kohta, kui ta ei ole kohalduva välisriigi õiguse sisuga kursis.²² Lisaks tähendab kohtu kohustus kohelda menetlusosalisi välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel võrdselt seda, et kohus peab hindama välisriigi õiguse sisu kohta esitatud tõendeid objektiivselt. Kohtul ei tohiks olla menetlusosaliste esitatavate tõendite osas eelarvamusi, kuivõrd kohus peab olema erapooletu. Näiteks, kui menetlusosaline esitab kohtule oma vahenditega tellitud ekspertarvamuse välisriigi õiguse sisu kohta, peaks kohus sellesse suhtuma neutraalselt ning seda igakülgelt ja täielikult hinnates kindlaks tegema, kas see on kasutatav välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks.²³

---

²⁰ Vt menetlusosaliste võrdsuse kohta hagimenetluses lähemalt: I. Järvekülg, V. Kõve TsMS § 7. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 113–114. Menetlusosaliste võrdse kohtlemise põhimõtte kohta Saksa õiguses vt lähemalt: Musielak/Voit/Voit, 15. Aufl. 2018, ZPO § 1042 Rn.

²¹ Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 27.12.2012 otsus nr 2-10-31402.

²² Võrdluseks – ka Saksa õiguskirjanduses on leitud, et menetlusosalise vaikimist kohtumenetluses ei saa arvestada kui nõustumist teise poole esitatud informatsiooniga välisriigi õiguse kohta. – BeckOK ZPO/Bacher, 30. Ed. 15.9.2018, ZPO § 293. – Rn. 22-24.

²³ Samas on Saksa õiguskirjanduses leitud, et juhul kui menetlusosalised esitavad kohtule välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks oma vahenditega tellitud ekspertarvamuse, on oht, et poolte tellitud ekspert on lähtunud ekspertarvamuse tegemisel oma kliendi ehk menetlusosalise huvidest. – R. Stürner (Hrsg.), *et al.* Festschrift für Dieter Leopold zum 70. Geburtstag. Tübingen: Mohr Siebeck 2009, s 291.

Kohtu selgitamiskohustus ehk kohustus selgitada menetlusosalistele välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise seonduvaid asjaolusid on tuletatav TsMS § 351 lg-st 1.²⁴ Hagimenetluses tähendab kohtu selgitamiskohustus eelkõige seda, et kohus annab pooltele juhiseid kohalduva välisriigi õiguse sisuga seotud tõendite esitamiseks ja küsib küsimusi välisriigi õiguse sisu kohta.²⁵ Samuti tähendab selline selgitamiskohustus, et kohus selgitab pooltele välisriigi õiguse sisu ja õiguslikke tagajärgi, mis kaasnevad välisriigi õiguse kohaldamisega, vältimaks poolte üllatamist. Riigikohus on üllatamise keelu osas selgitanud, et kohus peab juhtima poolte tähelepanu õigussuhte võimalikule õiguslikule kvalifikatsioonile ja võimaldama avaldada selle kohta arvamust.²⁶ Kuigi kohtul on kohustus pooltele välisriigi õiguse sisu kohaldamise ja selle sisu kindlakstegemise asjaolusid selgitada, ei tohiks kohus siiski olla ülemääraselt aktiivne pooltele välisriigi õiguse sisu osas selgituste jagamisel, kuivõrd hagimenetluse iseloomulikuks jooneks on võistlevuse põhimõte²⁷ – kohtuniku uurimisprintsipiibist tulenev aktiivsus ei tohiks üle kasvada õigusabi andmiseks viisil, mida tavapäraselt osutavad esindajad.²⁸

Menetlusosaliste kohustus tõendada hagimenetluses väljaspool Eesti Vabariiki kehtiva õiguse sisu niivõrd kui see ei ole kohtule teada, on sätestatud TsMS §-s 234. Riigikohus on leidnud, et TsMS § 234 jagab välisriigi õiguse väljaselgitamise koormise kohtu ja poolte vahel.²⁹ Seega (ja nagu nähtub ka TsMS § 234 sõnastusest) peavad lisaks kohtule ka menetlusosalised tegema pingutusi, et välisriigi õiguse sisu kindlaks teha.³⁰ Menetlusosalised saavad kohtumenetluses selgitada kohtule välisriigi õiguse sisu, esitades kohtule välisriigi õiguse sisu kohta tõendeid.

---

²⁴ Vt lähemalt kohtu selgitamiskohustuse kohta: E.-K. Velbri, V. Kõve, TsMS § 351 lg 1. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik II (viide nr 15). Lk 288 jj. Kohtu selgitamiskohustuse kohta Saksa õiguses vt lähemalt: BeckOK ZPO/von Selle, 31. Ed. 1.12.2018, ZPO § 139 Rn. 1-59; MüKoZPO/Fritsche, 5. Aufl. 2016, ZPO § 139 Rn. 1-61; Musielak/Voit/Stadler, 15. Aufl. 2018, ZPO § 139.

²⁵ Võrdluseks, näiteks Saksa õiguskirjanduses on öeldud, et kohtuniku ülesanne on tutvustada pooltele õiguslikku olukorda ja selgitada neile kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise võimalusi. – Musielak/Voit/Huber, 15. Aufl. 2018, ZPO § 293 Rn. 9.

²⁶ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 03.12.2014 otsus nr 3-2-1-121-14, p 11.

²⁷ Vt võistlevuse põhimõtte kohta lähemalt: I. Järvekülg, V. Kõve, TsMS § 5 lg 1. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 90 jj. Vt võistlevuse põhimõtte kohta Saksa õiguses lähemalt: MüKoZPO/Wolfsteiner, 5. Aufl. 2016, ZPO § 794 Rn. 21-23.

²⁸ Vähemalt nii on leidnud Riigikohus, vt: Riigikohtu halduskolleegiumi 02.11.2005 määrus nr 3-3-1-58-05, p 8.

²⁹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.12.2016 otsus nr 3-2-1-133-16, p 16.

³⁰ Võrdlusena, ka Saksamaal on pooltel kohustus aidata kohtul välisriigi õiguse sisu kindlaks teha, eriti siis, kui välisriigi õiguse sisule on menetlusosalistel eelduslikult ligipääs. Vt selle kohta nt: R. Stürner (Hrsg.), *et al.*, (viide nr 23), s 289.

Tõendid, mida pooled hagimenetluses esitada saavad, on loetletud TsMS § 229 lg-s 2, välisriigi õiguse sisu kindlaks tegemiseks on neist asjakohased eelkõige dokumentaalsed tõendid (näiteks väljavõtte välisriigi seadusest või välisriigi kohtulahend) ja eksperdiarvamused, mida TsMS § 293 lg 2 loeb samuti dokumentaalseks tõendiks. Lisaks saavad menetlusosalised välisriigi õiguse sisu selgitamiseks esitada kohtule oma arvamuse, mida hagimenetluses ei loeta tõendiks TsMS § 229 mõttes,³¹ välja arvatud juhul, kui arvamus esitatakse vande all.

Menetlusosaliste kohustus esitada välisriigi õiguse sisu kohta käivad dokumendid kohtule eesti keeles on tuletatav TsMS § 33 lg-st 1, mille kohaselt tuleb võõrkeelne dokument esitada kohtule eesti keelde tõlgituna, vastasel juhul võib kohus dokumendi eestikeelset tõlget menetlusosaliselt nõuda. Samas on välisriigi õiguse sisu kohta käivad dokumentaalsed tõendid (näiteks väljavõtted välisriigi õigusaktidest või välisriigi kohtulahendid) sageli (ja eelduslikult) võõrkeelsed. Juriidilise sisuga dokumentide tõlkimine nõuab piisavalt kõrgel tasemel juriidilise võõrkeele oskust, mis mõnel juhul võib menetlusosalistel olla puudulik. Selleks, et välistada kahtlused välisriigi õiguse sisu kohta esitatud dokumentaalse tõendi tõlke õigsuse osas, võib kohus TsMS § 33 lg 2 alusel nõuda, et pooled esitaksid kas vandetõlgi tõlgitud dokumendi või notari kinnitatud tõlke dokumendist.³²

Eelnevast järeldub, et kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise ülesanne on hagimenetluses valdavas osas menetlusosalistel. Menetlusosaliste ülesanne on kohtule tõendada välisriigi õiguse sisu ja selleks peaksid menetlusosalised kohtule esitama tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta, kuivõrd hagimenetluses ei ole kohtul endal asjaolude ja faktide uurimiskohustust. Kuna kohtul ei ole kohustust omal käel tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta koguda, on menetlusosaliste esitatavatel tõenditel suur kaal välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel. Praktikas võiks menetlusosaliste abi kasutamine olla kohtu jaoks esimene variant, et välisriigi õiguse sisu kindlaks teha, kuivõrd menetlusosaliste abi kasutamisega ei

---

³¹ TsMS § 229 lg 2 esimese lause järgi võib tõendiks olla tunnistaja ütlus, menetlusosalise vande all antud seletus, dokumentaalne tõend, asitõend, vaatlus ning eksperdiarvamus. Menetlusosalise esitatud arvamus välisriigi õiguse sisu kohta eeltoodud loetelusse ei kuulu. Samas tulenevalt TsMS § 229 lg 2 teisest lausest, saab kohus hagita menetluses menetlusosalise esitatud arvamust välisriigi õiguse sisu kohta tõendina arvestada.

³² Alates 01.01.2020 jõustuva notariaadiseaduse (NotS) järgi ei kuulu dokumendi tõlke õigsuse kinnitamine võõrkeelest eesti keelde enam NotS § 32 tähenduses notari ametiteenuste hulka. Seega, saab alates 01.01.2020 kohus nõuda pooltelt TsMS § 33 lg 2 alusel ainult vandetõlgi tehtud tõlget, võrdle alates 01.04.2019 kehtiva NotS-ga: NotS § 32 lg 3 p 9. – RT I, 19.03.2019, 71 ja RT I, 19.03.2019, 72 ning TsMS § 33 lg 2. – RT I, 19.03.2019, 22 ja RT I, 19.03.2019, 23.

kaasne kohtule lisatööd. Saab eeldada, et menetlusosaliste kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine on üks lihtsamaid viise, sest kohus peab ainult esitatud tõendeid hindama. Samas on kaheldav, kas menetlusosalised teavad, milliseid välisriigi õiguse sisu kohta käivaid tõendeid kohtule esitada. Juhul, kui menetlusosalised ei ole tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta esitanud, ei peaks kohus kohe loobuma menetlusosaliste abi kasutamisest välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks. Kohus võiks menetlusosalistele selgitada õiguslikku olukorda, eelkõige seda, et kindlaks tuleb teha välisriigi õiguse sisu ja suunata menetlusosalisi esitama tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta.

1.1.2 Kohtu ja menetlusosaliste kohustused hagita menetluses

Kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kohustuse jagunemine kohtu ja menetlusosaliste vahel on hagita menetluses võrreldes hagimenetlusega erinev. Kohtu peamine kohustus kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks hagita menetluses on kohtu uurimiskohustus, samas kui menetlusosalistel hagita menetluses seoses kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega eelduslikult kohustusi ei ole.

Kohus peab hagita menetluses välisriigi õiguse sisu ise välja selgitama, sealjuures selgitama välja asjaolud, mis viitavad välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise vajadusele ja koguma vajalikke tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta. Tegemist on kohtu uurimiskohustusega, mis on tuletatav TsMS § 5 lg 3 esimesest lausest.³³ Õiguskirjanduses on viidatud, et näiteks lapse hooldusõiguse üle käivates asjades ei saa eeldada ega oodata, et menetlusosalised suudaksid anda kohtule välisriigi õiguse kohta informatsiooni, kuid samas näiteks kaubandusasjades tehtud välisriigi kohtu- või vahekohtulahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise asjade puhul võib menetlusosalistel olla tunduvalt lihtsam hankida välisriigi õiguse kohta informatsiooni.³⁴ Viimasel juhul võiks kohus TsMS § 477 lg 7 teise lause alusel nõuda avaldajalt tõendite, mis sisaldavad informatsiooni välisriigi õiguse sisu kohta, esitamist. Samuti on õiguskirjanduses leitud, et hagita asjad, kus tuleb kindlaks teha välisriigi õiguse sisu, on pigem erandlikud, kuivõrd Eesti kohtutes kehtivad kohaldatava õiguse määramise reeglid

---

³³ TsMS § 5 lg 3 sätestab, et hagita asjas selgitab kohus ise asjaolud ja kogub selleks vajalikud tõendid, kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti.

³⁴ M. Torga, TsMS § 234. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 1287.

koostoimes rahvusvahelise kohtualluvuse kontrollimise reeglitega viivad enamasti tulemuseni, et Eesti kohus ei pea hagita asjades välisriigi õigust kohaldama.³⁵ Seega on hagita menetluses vaja välisriigi õiguse sisu kindlaks teha harva ning juhul, kui välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine peaks hagita menetluses osutama vajalikuks, tuleks välja selgitada, kas äkki menetlusosalistel endal on olemas ligipääs välisriigi õiguse sisu kohta käivatele tõenditele.

Eeltoodust järeldub, et hagita menetluses on välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine esmajoones kohtu ülesanne, kuivõrd menetlusosalistel puudub hagita menetluses kohustus esitada kohtule tõendeid välisriigi õiguse sisu kohta. Samas on eelduslikult menetlusosaliste abi välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks tõendite esitamise kaudu igati tervitatav. Mõnel juhul võib hagita menetluses olla menetlusosalistel lihtsam leida välisriigi õiguse sisu kohta käivaid tõendeid ning sellisel juhul saaks kohtumenetluses välisriigi õiguse sisu kindlaks teha eelduslikult üsna kiirelt võrreldes muude välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise viisidega.

1.2 Menetlusosaliste kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kulude kandmine

Juhul, kui kohus kasutab menetlusosaliste abi kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks, kaasnevad sellega menetlusosalistele kulud. Eelkõige tekivad menetlusosaliste kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel tõlkekulud TsMS § 143 p 1 mõttes, kuna välisriigi õiguse sisu kohta käivad tõendid (näiteks õigusaktid, kohtupraktika) on eelduslikult võõrkeelsed.³⁶

Välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega seotud kulude jaotus on hagimenetluses ja hagita menetluses seadusest tulenevalt veidi erinev. Hagimenetluses jäävad menetskulud üldreeglina tulenevalt TsMS § 162 lg-st 1 selle poole kanda, kelle kahjuks otsus tehti, kuid hagita menetluses peab tulenevalt TsMS § 172 lg-st 1 üldreeglina kulud kandma isik, kelle huvides otsus tehti. Eeltoodu põhjal saab järeldada, et menetlusosaliste kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine tekitab üldjuhul kulusid vaid ühele menetlusosalisele ning menetlusosaliste kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemist võib pidada otstarbekaks viisiks.

---

³⁵ M. Torga, TsMS § 234. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 1287.

³⁶ Vt välisriigi õiguse kohta käiva tõendi tõlkekulu väljamõistmise kohta nt Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 05.04.2017 otsus nr 2-15-7033, p 43 ja p 45.

II KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE EKSPERDI KAASABIL

2.1 Kohtu ja eksperdi kohustuste vahetamine välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel

Kohus võib kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks tulenevalt REÕS § 4 lg-st 3 kasutada eksperdi abi. Eksperdi abi võiks välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks kasutada eelkõige siis, kui välisriigi õiguse sisu ei õnnestu kindlaks teha menetlusosaliste kaasabil, kuna eksperdil on eelduslikult eriteadmised välisriigi õiguse sisu kohta. Selleks, et välja selgitada, kuidas ja millal saab ekspert aidata välisriigi õiguse sisu kindlaks teha, tehakse käesolevas peatükis kindlaks kohtu ja eksperdi kohustused ja nende kohustuste sisu. Üldistatult on kohtul kohustus määrata välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks ekspert, samuti on kohtul kohustus kindlaks määrata küsimused, mida eksperdilt küsitakse ja kohustus vajadusel määrata välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks kas kordusekspertiisi või täiendav ekspertiisi. Juhul, kui kohus on pöördunud eksperdi poole ja tellinud ekspertiisi, on eksperdil välisriigi õiguse sisu kohta käiva õigusekspertiisi tegemise kohustus, rakendades sealjuures oma parimaid teadmisi.

Kohtu kohustus määrata ekspert välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks on tuletatav TsMS § 294 lg-st 1. Kohus peab tulenevalt TsMS § 294 lg 1 kolmandast lausest eksperdi määramisel arvesse võtma poolte arvamust ekspertiisi tegemise osas. Valiku eksperdi osas, kes kohtuasjas välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks määratakse, teeb kohus. Kohus peab eksperdi määramisel arvestama seadusest tulenevate kriteeriumitega, millele ekspert vastama peab. Ekspert, keda saaks kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks kasutada, on TsMS § 294 lg-st 1 tuletatavalt õiguslaste eriteadmistega isik, kellel on arvamuse andmiseks vajalikud teadmised ja kogemused.³⁷ Eesti õiguskirjanduses on viidatud, et välisriigi õiguse sisu

---

³⁷ Eestis ei ole kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks riiklikult tunnustatud eksperte. – Riiklikult tunnustatud ekspertide nimekiri seisuga 18.02.2019. Kättesaadav: <https://www.ekei.ee/sites/www.ekei.ee/files/elfinder/RTE%20andmed%20kodulehele%202019-03.pdf>

(10.06.2019). Samas näiteks Saksamaal on ekspertideks praktikas sageli Saksa advokaadid, kellel on rahvusvaheline kogemus või kokkupuude/kogemus mõne spetsiifilise riigi õigusega või Saksa ülikoolide professorid. – Musielak/Voit/Huber, 15. Aufl. 2018, ZPO § 293 Rn. 6. Vt advokaatide ja professorite kasutamise kohta saksa õiguses: O. Remien. Germany – Proof of and Information About Foreign Law – Duty to Investigate, Expert Opinions and a Proposal for Europe. –Y. Nishitani (ed.). Treatment of Foreign Law – Dynamics Towards Convergence? Cham: Springer 2017, p 196. Ka Eestis saaks teoreetiliselt kasutada advokaatide abi kohalduva

kindlakstegemise osas võib eksperdik olla ka välisriigis tegutsev ülikool, välisriigi saatkonna ametnik (nt justiitsatašee või konsul)³⁸ või Eesti õigusteadlane, kes õiguse võrdleva uurimisega tegeledes on konkreetsetes välisriigis kehtiva õigusega tuttav.³⁹ Eeltoodud loetelu võib pidada asjakohaseks, kuivõrd eelduslikult ei ole Eestis rohkem isikuid, keda saaks nimetada asjatundjaks välisriigi õiguse sisu ja selle kindlakstegemise osas.⁴⁰ Nii kohus kui ka menetlusosalised, kes pakuvad eksperdikandidaate, peavad eelkõige lähtuma eksperti, kes resideerub vastavas välisriigis ning seda põhjusel, et välisriigi ekspert on eelduslikult kõige paremini kursis välisriigi õiguse sisu tõlgendamise reeglitega ning tunneb kõige paremini välisriigi õigussüsteemi.⁴¹ Välisriigi eksperdi kasutamise lubatavus Eesti kohtumenetluses on tuletatav TsMS §-st 154.

Kohtu kohustus kindlaks määrata eksperdile esitatavad välisriigi õiguse sisu kohta käivad küsimused on tuletatav TsMS § 297 lg-st 3. Kohus peaks eksperdile esitama ülevaate vaidluse aluseks olevatest asjaoludest ning formuleerima konkreetsete õiguslikud küsimused, millele

---

välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel, kuna Eesti suurematel advokaadibüroodel on sageli partnerid välisriikides läbi erinevate võrgustike (nt Nextlaw Referral Network, PwC Legal, World Link for Law, KPMG Global Legal, TAGLaw, ADVOC, TerraLex, Unilaw jm).

³⁸ Eelduslikult saaks kasutada nii Eestis asuvate välisriikide saatkondade ametnike kaasabi kui ka välisriikides asuvate Eesti saatkondade ametnike kaasabi, et kindlaks teha välisriigi õiguse sisu.

³⁹ A. Kangur, TsMS § 293. – V. Kõve, jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 1542.

⁴⁰ Näiteks Saksa õiguskirjanduses on viidatud, et Saksamaal on kohtute juurde loodud kolleegiume, mis on spetsialiseerinud välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisele. – O. Remien, (viide nr 37), p 191. Eesti kohtute juures eraldi kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisele spetsialiseerunud kolleegiume ega kohtunikke ei ole. Võttes arvesse praegust Eesti kohtupraktikat kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise osas, siis ilmselt see ei oleks ka vajalik, kuivõrd hetkel on välisriigi õiguse kohaldamisega seotud kohtuasju Eesti kohtutes vähe. Samas ei saa välistada, et tulevikus kasvab kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega seonduvate kohtuasjade arv. Kirjanduses on avaldatud arvamust, et kuivõrd Eesti on jõudsalt arendamas e-residentsuse programmi, võib tulevikus Eestis rahvusvahelist eraõigust puudutavate kohtuasjade arv kasvada. – M. Torga. Estonia: Applying Foreign Law in Estonia – The Perspective of an e-State. – Nishitani, Y. (ed.). Treatment of Foreign Law – Dynamics Towards Convergence? Cham: Springer 2017, p 153. Saab eeldada, et siis kasvab ka kohtuasjade arv, mis puudutab välisriigi õiguse sisu kindlakstegemist.

⁴¹ Näiteks Saksa kirjanduses on leitud, et mõnel juhul võib vajalik olla kohtumenetluses välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks määrata nii riiklikult tunnustatud ekspert kui ka välisriigi ekspert. Kahe erineva eksperdi kaasamise eelis on Saksa kirjanduse kohaselt see, et riiklikult tunnustatud ekspert tagab riigisisest menetlusõiguse järgimise, kui kindlaks tehakse välisriigi õiguse sisu ja välisriigi ekspert esitab kohtule eriteadmised välisriigi õiguse sisu kohta. – R. Stürner (*Hrsg.*), *et al.*, (viide nr 23), s 299.

ekspert peab vastuse andma.⁴² Kohus ei saa eksperdi poole pöörduda selliste küsimustega, millele vastates ekspert sisuliselt pakuks omapoolse lahenduse kohtuasjale, kuivõrd kohtuvaidluse peab siiski lahendama kohus.⁴³

Kohtu kohustus määrata vajadusel välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kohta kas kordusekspertiis või täiendav ekspertiis on tuletatav TsMS § 304 lg-st 1. Kordusekspertiis või täiendav ekspertiis välisriigi õiguse sisu kohta on vajalik siis, kui kohus ei ole veendunud esialgse eksperdi koostatud arvamuse tõepärasuses või kui ekspertarvamus on puudulik. Kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel võivad asjakohased olla nii kordusekspertiisi kui ka täiendava ekspertiisi läbiviimine. Kordusekspertiis on eelkõige vajalik siis, kui varasem eksperdiarvamus välisriigi õiguse sisu kohta oli puudulik ja ei andnud välisriigi õiguse sisuga seotud küsimustele vastust. Täiendav ekspertiis võiks vajalik olla eelkõige siis, kui peale esialgse eksperdiarvamuse küsimust on tõusetunud lisaküsimusi seoses välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega.

Ekspertiisi kohustus teha välisriigi õiguse sisu kohta õigusekspertiis on tuletatav TsMS §-st 295. Õiguskirjanduses on leitud, et eksperdi kohustus teha ekspertiis tähendab seda, et isik, kellel on eriteadmised ja kes üldiselt teenib vastavate teadmistega tulu, ei tohi kohut kui klienti tagasi lükata.⁴⁴ Ekspertiisi kohustus koostada kohalduva välisriigi õiguse sisu kohta eksperdiarvamus on sätestatud TsMS §-s 301 ja §-s 302. Ekspert võib välisriigi õiguse sisu kindlaks tehes esitada oma arvamuse kohtule kirjaliku dokumendina.⁴⁵ Ekspert peab välisriigi õiguse sisu kohta õigusliku arvamuse koostamisel lähtuma kohtu esitatud õiguslikest küsimustest ning arvamuse koostamisel kasutama oma parimaid teadmisi, et esitada oma arvamus välisriigi õiguse sisust.

---

⁴² Ka Saksa õiguskirjanduses on leitud, et kohus peaks eksperdi poole pöörduma konkreetsete õigusküsimustega. Samas on lisatud, et eksperdi jaoks õigusküsimuste koostamisel tuleks kasuks, kui kohtunik on teinud välisriigi õiguse sisu osas eeltööd ja tutvunud iseseisvalt kohalduva välisriigi õiguse sisuga. – MüKoZPO/Prütting, 5. Aufl. 2016, ZPO § 293. – Rn. 29-30.

⁴³ Näiteks Saksa kirjanduses on leitud, et enne eksperdile küsimuste esitamist võiks kohus ise uurimistööd teha, sest sellisel juhul oskab kohus ise ka täpsemaid küsimusi välisriigi õiguse sisu kohta eksperdile esitada. – R. Stürner (*Hrsg.*), *et al.*, (viide nr 23), s 286.

⁴⁴ A. Kangur, TsMS § 296. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 1551.

⁴⁵ Näiteks Saksa õiguskirjanduses on viidatud, et juhul, kui ekspert esitab kohtule ekspertarvamuse, peaks ekspert oma arvamuse juurde lisama ka asjakohaste seaduste, määruste, kohtuotsuste või muude õigusteaduslike materjalide väljavõtted või koopiad, mida ekspert oma arvamuse koostamisel kasutas. – MüKoZPO/Prütting, 5. Aufl. 2016, ZPO § 293 Rn. 39-45.

Ekspert ei tohi ekspertarvamuses esitada järeldusi, kuidas välisriigi õigust tuleb kohaldada. Pigem peaks ekspert oma arvamuses andma kohtule ülevaate välisriigi õigusnormidest ja asjakohasest kohtupraktikast ning vajadusel kasutama eksperdiarvamuse koostamisel ka välisriigi õiguskirjandust, sest õiguse kohaldamine on eelkõige siiski kohtu ülesanne. Õiguskirjanduses on leitud, et õigusekspertiisi korral ei tohiks ekspert piirduda üksnes üksiku seadusandliku akti lugemisega, vaid peaks andma hinnangu õiguskorda silmas pidades, sealhulgas kõiki õiguse allikaid (eriti kohtupraktikat ja põhiseadust) ja rakenduspraktikat uurides.⁴⁶

Eelnevast järeldub, et eksperdi abi saab kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel kasutada vaid konkreetsete õiguslike küsimuste lahendamiseks. Seega selleks, et kohus saaks välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks eksperdi abi kasutada, peab kohus olema sellises ulatuses välisriigi õigussüsteemiga tuttav, et suudaks eksperdile formuleerida õiguslikud küsimused, mille alusel ekspert koostab oma arvamuse välisriigi õiguse sisu kohta. Juhul, kui kohtul tekib kahtlusi ekspertarvamuse õigsuse osas, võiks kohus paluda kas kordusekspertiisi või kasutada mõnda muud meetodit, et teha kindlaks välisriigi õiguse sisu. Eelduslikult on eksperdi kasutamine välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks kõige kiirem ja samas ka professionaalsem viis, sest eksperdi kasutamisega kaasneb täpsus võrreldes näiteks menetlusosaliste teadmistele tuginemisega, mis on tagatud eksperdile konkreetsete küsimuste esitamise kaudu.

2.2 Eksperti kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kulude kandmine

Kasutades välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks eksperdi kaasabi, kaasnevad kohtumenetluses kulud, kuivõrd ekspert soovib tehtud töö eest tasu saada. Juhul, kui välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks kasutatakse Eesti eksperti, näiteks Eesti õigusteadlast, kes on kohalduva välisriigi õiguse sisuga tuttav, lähtutakse eksperditasude määramisel Vabariigi Valitsuse kehtestatud määrusest.⁴⁷ Samas võib välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks olla

---

⁴⁶ A. Kangur, TsMS § 302. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 1573–1574.

⁴⁷ Kriminaal-, väärteo-, tsiviil-, ja haldusasjade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja hüvitamise kord. – Vabariigi Valitsuse määrus. RT I, 09.12.2014, 20.

vajalik välisriigi eksperdi (näiteks välisriigis tegutseva ülikooli professori) kasutamine⁴⁸ ja sellisel juhul võib TsMS § 154 alusel välisriigis elavale eksperdile maksta Vabariigi Valitsuse poolt sätestatust kõrgemat tasu, kuid seda eeldusel, et selline tasu on tavaline eksperdi elukohariigis.⁴⁹ Ekspendikulud on kohtukulud ja need jäävad hagimenetluses tulenevalt TsMS § 162 lg-st 1 kaotajapoole kanda. Eeltoodu põhjal saab järeldada, et eksperdi kasutamisega välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel kaasnevad suuremad kulud kui menetlusosaliste abi kasutades, kuid samas on eksperdi kasutamisega võimalik saada täpsemat informatsiooni välisriigi õiguse sisu kohta.

---

⁴⁸ Näiteks Saksa õiguskirjanduses on leitud, et välisriigi ekspert oskab üldjuhul välisriigi õiguspraktikaga seotud küsimustele täpsemad ja asjakohasemad vastused anda kui riiklikult tunnustatud ekspert. – R. Stürner (Hrsg.), *et al.*, (viide nr 23), s 297.

⁴⁹ Vt lähemalt välisriigist eksperdi kutsumise eelduste kohta: A. Pärsimägi, TsMS § 154. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 748–749. Vt välisriigist eksperdi kutsumise eelduste kohta Saksa õiguses: Gesetz über die Vergütung von Sachverständigen, Dolmetscherinnen, Dolmetschern, Übersetzerinnen und Übersetzern sowie die Entschädigung von ehrenamtlichen Richterinnen, ehrenamtlichen Richtern, Zeuginnen, Zeugen und Dritten (JVEG) § 8; BDZ/Binz, 4. Aufl. 2019, JVEG § 8 Rn. 23-25.

III KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE MINISTEERIUMIDE KAASABIL

3.1 Kohtu ja Justiitsministeeriumi kohustuste vahekord välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel

Tulenevalt REÕS § 4 lg-st 3 võib kohus pöörduda kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi (edaspidi: Justiitsministeerium) poole. Eelduslikult on Justiitsministeeriumi abi kasutamine välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks sobilikuks viisiks, kui tegemist on lihtsama kohtuasjaga, kus õigusküsimused ei ole keerulised, kuivõrd juhul, kui kohtuasjas arutlusel olev õiguslik küsimus on lühike ja lihtne, on ministeeriumidel tõenäolisem välisriigist vastus saada.⁵⁰ Kasutades välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks Justiitsministeeriumi abi, on kohtu peamiseks kohustuseks Justiitsministeeriumile taotluse esitamine kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks, Justiitsministeeriumi kohustuseks aga kohtu taotluse alusel välisriigi pädeva asutuse poole pöördumine või välisriigi õiguse sisu uurimine omal käel.

Kohus võiks esitada Justiitsministeeriumile taotluse välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks juhul, kui õigusabitaotlus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks on suunatud mõnele sellisele riigile, millega Eestil on kehtiv õigusabileping või kui nii Eesti kui ka välisriik, mille õiguse sisu kindlaks tehakse, on mõlemad rahvusvahelise konventsiooni poolteks. Õiguskirjanduses on leitud, et ei ole päris selge, millisel juhul tuleks välisriigi asutusega suhelda keskasutuse (Justiitsministeeriumi) kaudu ja millisel juhul võib kohus otse välisriigi asutuse poole pöörduda.⁵¹ Eelduslikult peaks kohus oma taotluses Justiitsministeeriumile esitama õigusvaidluse aluseks olevad asjaolud ning välisriigi õiguse sisuga seonduvad õiguslikud küsimused, mille Justiitsministeerium saab vajadusel edastada välisriigi vastuvõtvale asutusele. Eesti kohtupraktikas on kohus pöördunud Justiitsministeeriumi poole abi saamiseks välisriigi

---

⁵⁰ Ministeeriumidelt abi küsides tuleb arvestada, et nii Justiitsministeeriumil kui ka välisriigis asuval vastuvõtval asutusel on eelduslikult muud põhiülesanded ning nende prioriteediks ei ole ilmselt välisriikide õiguse sisu uurimine või selle kohta vastuste andmine. Ka näiteks Saksa õiguskirjanduses on leitud, et abi küsimine ministeeriumitelt või muudelt riigiasutustelt on mõistlik pigem vaid lihtsate, lühikeste ja üheselt mõistetavate kohtuasjade puhul. – MüKoZPO/Prütting, 5. Aufl. 2016, ZPO § 293. – Rn. 26-28.

⁵¹ E. Jõks. Kohtudokumentide kätteandmisega seotud riikidevahelise õigusabi küsimusi. – Juridica 1996 I, lk 32, 33.

õiguse sisu kindlakstegemiseks Harju Maakohtu kohtuasjas 2-17-1024, kus Justiitsministeerium vastas kohtu taotlusele, et õigusinfo saamiseks välisriigist peaks kohus koostama võõrkeelse taotluse, mis oleks adresseeritud välisriigi pädevale asutusele ja milles on kirjeldatud õigusabitaotluse sisu.⁵² Eeltoodud kohtulahendi pinnalt saab järeldada, et kohtu ülesanne on lisaks taotluse esitamisele ka välja selgitada välisriigi pädev asutus, kes oskaks õigusabitaotlusele vastata. Sellisel juhul jääks Justiitsministeeriumi ülesandeks eelduslikult vaid õigusabitaotluse edastamine, kasutades selleks diplomaatilisi kanaleid, sealhulgas näiteks välisriigi ministeeriumide kontakte, konsulaatide või muude ametnike kontakte.

Justiitsministeerium peaks kohtu taotluse alusel pöörduma välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks välisriigi vastava asutuse poole. Eelduslikult saab Justiitsministeerium välisriigi pädeva asutuse poole pöörduda eelkõige õigusabilepingu alusel. Eesti on sõlminud kehtivad õigusabilepingud viie riigiga – Läti ja Leedu, Poola, Venemaa ning Ukrainaga. Läti-Leedu, Vene ja Ukraina õigusabilepingute artikli 15 kohaselt annavad riikide justiitsministeeriumid ja prokuratuurid üksteisele palve korral informatsiooni nende riikides kehtivast seadusandlusest ja selle kohaldamisest. Poola õigusabilepingu artikkel 12 kohaselt annavad lepingupooled teineteise käsutusse tähtsamad õigusaktid (sealhulgas teave riigi seaduste ja kohtupraktika kohta). See tähendab, et Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumil peaks olema teoreetiliselt pidev ligipääs Poolas kehtivatele õigusaktidele ja kohtupraktikale ning juhul kui kohtumenetluses tuleb kindlaks teha Poola õiguse sisu, ei peaks eelduslikult Justiitsministeerium Poola õigusasutusele kohtu taotlust edastama, vaid saaks välisriigi õiguse sisu teha kindlaks omal käel ning edastada oma arvamus Poola õiguse kohaldamise osas taotluse esitanud kohtule.⁵³

Eeltoodust saab järeldada, et kohus võiks Justiitsministeeriumi poole pöörduda välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise küsimustes eelkõige juhul, kui kohtuasjas on puutumus mõne õigusabilepinguga, mille Eesti on sõlminud. Saab eeldada, et kui Eesti ja välisriigi vahel on

---

⁵² Harju maakohtu Tallinna kohtumaja 05.11.2018 a kohtuotsus nr 2-17-1024, p 9.

⁵³ Samas on Justiitsministeerium avaldanud, et siiski tähendab Eesti-Poola õigusabilepingu artiklis 12 punktis 1 sätestatu seda, et vajadusel saab konkreetses menetluses taotluse välisriigi vastuvõtvale asutusele esitada. Justiitsministeeriumil puudub tegelikkuses juurdepääs erinevatele Poola registritele või kohtute infosüsteemidele, kättesaadav on vaid see informatsioon, mis on leitav internetist ja seega kättesaadav kõigile. – Vastus autori 26.03.2019 saadetud päringule Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi rahvusvahelise koostöö talitluse esindaja poolt kuupäeval 04.04.2019 (autori valduses).

sõlmitud kas õigusabileping või mingisugune muu õigusalast koostööd puudutav leping, on välisriigist suurem tõenäosus päringule vastus saada. Seega peaks kohus iga kord õigusalasele koostöölepingule oma taotluses viitama. Eesti kohtupraktikast lähtudes saab järeldada, et sisuliselt aitab Justiitsministeerium kohut vaid õigusabitaotluse edastamisel ning taotluse vastuvõtva asutuse peaks kohus ise välja selgitama. Seega juhul, kui kohus soovib välisriigi õiguse sisu kindlaks teha Justiitsministeeriumi kaasabil, peab kohus ise koostama õigusabitaotluse sisu välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks. See tähendab omakorda, et kohus peab välisriigi õigussüsteemiga olema piisaval määral kursis, et suudaks formuleerida konkreetset välisriigi õiguse sisuga seotud küsimused, millele soovitakse vastust saada ning samuti peab kohus tundma piisaval määral välisriigi keskasutuste süsteemi, et välja selgitada, millisele asutusele tuleks õigusabitaotlus adresseerida.

3.2 Kohtu ja Välisministeeriumi kohustuste vahetõkord välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel

Tulenevalt REÕS § 4 lg-st 3 võib kohus pöörduda abi saamiseks kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks lisaks Justiitsministeeriumile ka Eesti Vabariigi Välisministeeriumi (edaspidi: Välisministeerium) poole. Välisministeeriumi kaasabil võiks välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine olla võimalik, kuna Välisministeeriumil on kontaktid⁵⁴ välisriikides, mida saab välisriigi poole pöördumisel kasutada. Kohtu kohustused välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel Välisministeeriumi kaasabil on eelduslikult samad, mis Justiitsministeeriumi abi kasutades, see tähendab, et kohtul on vaid kohustus esitada Välisministeeriumile taotlus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks. Välisministeeriumi kohustus on kohtu esitatud taotluse edastamine välisriiki, kasutades selleks oma kontakte.

Välisministeerium saaks tsiviilajades⁵⁵ teha pöördumise välisriiki näiteks välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooni (edaspidi: Konventsioon) alusel, mis reguleerib

---

⁵⁴ Välisriikides olevate kontaktide ja Eesti diplomaatiliste suhete kohta saab lähemalt uurida Välisministeeriumi kodulehelt. Kättesaadav: <https://vm.ee/et/riigid/kahepoolsed-suhted> (10.06.2019).

⁵⁵ Saksa õiguskirjanduses on leitud, et välisriikide õigusinfo Euroopa konventsiooni funktsioon on piiratud, kuivõrd Konventsioonile saab tugineda vaid tsiviil- ja kaubandusõigust ning vastavat menetlusõiguse kohta käiva teabe hankimise osas. – R. Stürner (*Hrsg.*), *et al.*, (viide nr 23), s 288.

riikidevahelist õigusalaast koostööd.⁵⁶ Konventsiooni artikli 1 lg 1 kohaselt kohustuvad pooled⁵⁷ andma üksteisele informatsiooni oma tsiviil- ja kaubandusõiguse (sealhulgas vastavate protsessinormide) ja õigussüsteemi kohta. Seega annab Konventsioon Välisministeeriumile võimaluse pöörduda välisriigi õigusasutuse poole, milleks enamasti on välisriigis asuv ministeerium. Konventsiooni artiklist 10 on tuletatav välisriigi vastamiskohustus. Seega, kui Välisministeerium pöördub mõne välisriigi õigusasutuse poole kohalduva õiguse sisu kindlakstegemise osas, peaks Välisministeerium teoreetiliselt alati saama kohtu esitatud ja Välisministeeriumi edastatud päringule vastuse. Samas ei ole Konventsioonis ette nähtud vastamiseks tähtaega, seega võib vastuse saamine välisriigist aega võtta aastaid. Konventsiooni artikkel 5 sätestab, et infotaotluse saadab edastav asutus, või selle puudumisel taotleb õigusasutus, otse vastava riigi vastuvõtvale asutusele. Eestis peaks vastava päringu või pöördumise tegema Välisministeerium, kuna Välisministeeriumil on vastavad kontaktid välissuhtluseks⁵⁸ olemas.

Eeltoodust järeldub, et Välisministeeriumi kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine ei erine Justiitsministeeriumi kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisest. Välisministeeriumi kaasabi kasutamisel välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks tuleks lähtuda samadest põhimõtetest, mis Justiitsministeeriumi kaasabi kasutades. Eelkõige saab ministeeriumide abi välisriigi õiguse sisu väljaselgitamisel kohus kasutada vaid selleks, et edastada välisriiki õigusabitaotlus, mitte aga selleks, et saada abi õigusabitaotluse koostamisel või et leida välisriigis asuv pädev asutus, kellele õigusabitaotlus edastada.

---

⁵⁶ Saksamaal on Konventsiooni praktilist väärtust kritiseeritud, kuivõrd Konventsiooni artiklid on suhteliselt abstraktsed. Lisaks on Saksamaal suhteliselt vähe kohtute taotlusi, kus oleks Konventsioonile viidatud. – MüKoZPO/Prütting, 5. Aufl. 2016, ZPO § 293 Rn. 46. Võrdlusena saab märkida, et käesoleva uurimustöö esitamise seisuga (10.06.2019) ei olnud Eestis tehtud ühtegi kohtulahendit, kus sisalduks viide välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioonile.

⁵⁷ Konventsioonile on alla kirjutanud 47 riiki, millest neli ei ole Euroopa Nõukogu liikmesriigid. Vt konventsiooniga liitunud riikide nimekirja: Chart of signatures and ratifications of Treaty 062. European Convention on Information on Foreign Law. – Available: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/062/signatures?p_auth=5ax05PuC (10.06.2019).

⁵⁸ Vt välisriikide kontaktide kohta lähemalt viide nr 53.

3.3 Ministeeriumide kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise kulude kandmine

Kasutades ministeeriumide abi kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel, ei teki võrreldes teiste välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise viisidega suuremaid menetluskulusid. Võimalikud kulud, mis ministeeriumide kaasabil kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega tekivad, on näiteks välisriigis asuvale asutusele tähitud kirja saatmisega seonduvad kulud, kui ministeerium ei kasuta elektronposti, vaid välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega seotud kirjavahetus toimub tähitud kirjade vahendusel. Lisaks tekivad menetlusosalistele välisriigi õiguse sisu kohta esitatava taotluse tõlkekulud, kuivõrd ministeeriumile esitatav välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise õigusabitaotlus tuleb esitada eelduslikult võõrkeeles. Õiguskirjanduses on leitud, et päringud diplomaatilise kanalite kaudu peaksid menetlusosalistele olema tasuta või juhul kui mingisugused kulud tekivad, võiksid need jääda täies ulatuses riigi kanda.⁵⁹ Seega eelduslikult ei teki menetlusosalistele kulusid juhul, kui kohalduva välisriigi õiguse sisu tehakse kindlaks ministeeriumide kaasabil.

Eeltoodust saab järeldada, et võimalikud kulud, mis tekivad ministeeriumide kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega, ei saa ilmselt olla eriti suured ning peaksid jääma suuremas osas riigi kanda. Välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel ministeeriumide kaasabil võiks probleemiks pigem pidada ajakulu, mis kulub välisriigi asutuselt õigusabitaotlusele vastuse saamiseks.

---

⁵⁹ M. Torga (viide nr 40), p 150.

IV KOHALDUVA VÄLISRIIGI ÕIGUSE SISU KINDLAKSTEGEMINE ISESEISVALT KOHTU POOLT

4.1 Kohtu kohustused kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel iseseisvalt

Omal käel välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine peaks kohtu jaoks olema ilmselt kõige viimane võimalus.⁶⁰ REÕS § 4 lg-st 4 on tuletatav, et kohtul on kohustus teha kõik võimalik, et kindlaks teha välisriigi õiguse sisu.⁶¹ Juhul, kui kohus otsustab välisriigi õiguse sisu omal käel välja selgitada, peaks kohus kohtuotsuses selgitama, milliseid vahendeid kohus kasutas, kui kohalduva välisriigi õiguse sisu iseseisvalt kindlaks tegi, seda eelkõige, et tagada menetlusosalistele selgus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise osas. Lisaks peaks kohus oma otsuses viitama allikatele, mille kaasabil kohus välisriigi õiguse sisu kindlaks tegi, et vajadusel oleks võimalik kohtu esitatud seisukohti kontrollida.

Kohtu kohustus teha kõik võimalik selleks, et välja selgitada välisriigi õiguse sisu, tähendab eelkõige, et kohus ei tohiks suhtuda kergekäeliselt välisriigi õiguse kohaldamisse ja selle sisu kindlakstegemisse. Juhul, kui kohtul ei õnnestu välisriigi õiguse sisu kindlaks teha menetlusosaliste, eksperdi või ministeeriumide kaasabil, peaks kohus püüdma välja selgitada kohalduva välisriigi õiguse sisu omal käel. Õiguskirjanduses on leitud, et kohtu kohustus kasutada kõiki võimalikke variante välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks on kohtu hoolsuskohustus, mis peaks välistama Eesti õiguse kohaldamise eelistamise, kui kohtuasjas tuleb kohaldada välisriigi õigust.⁶² Seega peab kohus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel hoolas ning ammendama kõik võimalused, mis aitavad teha kindlaks välisriigi õiguse sisu.

Kohtu kohustus selgitada, milliseid vahendeid kasutades välisriigi õiguse sisu kindlaks tehti, tähendab eelkõige seda, et kohus peab kohtuotsuses viitama oma eriteadmistele välisriigi õiguse

---

⁶⁰ Näiteks Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et praktikas ei tee Saksa kohtunikud väga sageli kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlaks omal käel, kuivõrd enamasti on kohtunikel keeruline leida üles välisriigi õiguse allikad. – Musielak/Voit/Huber, 15. Aufl. 2018, ZPO § 293 Rn. 4.

⁶¹ REÕS § 4 lg-s 4 on sätestatud, et kui välisriigi õiguse sisu ei ole kõigile pingutustele vaatamata võimalik mõistliku aja jooksul kindlaks teha, kohaldatakse Eesti õigust.

⁶² I. Nurmela. Arengud Eesti rahvusvahelises eraõiguses. Uus rahvusvahelise eraõiguse seadus. – Juridica 2002 VII, lk 467, 468.

osas.⁶³ Kohtu kohustust viidata oma eriteadmistele on kirjeldatud õiguskirjanduses, kus on leitud, et selline kohtu viitamiskohustus on tuletatav TsMS §-st 293.⁶⁴ Kohtul, eelkõige kohtuasja menetleval kohtunikul, on eriteadmised välisriigi õiguse sisu kohta näiteks siis, kui ta on praktiseerinud välisriigi õigussüsteemis või omandanud välisriigis õigusteadusalaseid teadmisi. Õiguskirjanduses on leitud, et juhul, kui kohtunik on kohalduva välisriigi õiguse sisuga kursis, saab ta oma teadmisi õigusküsimusi lahendades kasutada, kuid peaks viitama kohtuotsuses kohtu eriteadmiste olemasolule.⁶⁵ Õiguskirjanduses märgitud ka seda, et ilmselt annaks kohtuotsusele kaalu juurde ka see, kui kohtunik viitaks, kuidas ta vastavad eriteadmised on saanud ehk millised kursused läbinud, millise kraadi saanud või kui kaua erialal tegev olnud või muu säärase informatsiooni.⁶⁶ Seega, kui kohtunik on praktiseerinud või õppinud välisriigis, võiks kohtunik kohtuotsuses näiteks viidata, kui kaua ta välisriigis praktiseeris või õppis ning millises õigusvaldkonnas praktiseeris või teadmised omandas. Lisaks oma teadmiste kasutamisele, võib kohtunik eelduslikult kasutada kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks oma tutvusi.⁶⁷ Näiteks, kui Eesti kohtunik on osalenud välisriigis koolitusel või õppinud välismaal, võib tal olla välisriikides tutvusi ning kohtunik saab välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks oma tutvusi kasutada. Samas tekib sellisel juhul küsimus, et kuidas peaks kohus sellisel juhul kohtuotsuses viitama kohtu eriteadmiste olemasolule. Eelduslikult võiks kohus sellisel juhul otsuses viidata, et on teinud teabenõude välisriigi õiguse sisu kohta välisriiki ning kohus võiks sellisel juhul ka selgitada, kellele ehk millisele asutusele või isikule on teabenõue edastatud ja selgitada, miks on vastav isik või asutus pädev andma ülevaate välisriigi õiguse sisust.

Kohtu kohustus viidata allikatele, mida välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks kasutati tähendab seda, et kohus peab oma otsuses selgitama, millisel viisil ning missuguste allikate abil

---

⁶³ Võrdluseks, ka Saksa õiguskirjanduses on leitud, et kohus peab otsuse põhjendavas osas viitama oma teadmistele välisriigi õiguse kohta, samuti peab märkima teadmiste allikad, mille alusel kohus on teadlik välisriigi õiguse sisust või mille alusel kohus on välisriigi õiguse sisu kindlaks teinud. – R. Stürner (Hrsg.), *et al.*, (viide nr 23), s 286.

⁶⁴ A. Kangur, TsMS § 293. – V. Kõve jt. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I (viide nr 18). Lk 1541.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Näiteks on Saksa õiguskirjanduses leitud, et kohus võib välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks teha mitteametlike päringuid asjatundjatele või institutsioonidele. – BeckOK ZPO/Bacher, 30. Ed. 15.9.2018, ZPO § 293 Rn. 11-17. Samas on Saksa õiguskirjanduses mainitud, et ei ole päris selge, kas selliste mitteametlike päringute tegemine välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks on seadusega kooskõlas või mitte. – MüKoZPO/Prütting, 5. Aufl. 2016, ZPO § 293 Rn. 26-28.

välisriigi õiguse sisu kindlaks tehti. Kohtuasja lahendav kohtunik saab välisriigi õiguse sisu kohta uurida näiteks internetist või välisriigi seadustest⁶⁸, samuti saab kohus tutvuda välisriigi kohtupraktikaga, lugeda välisriigi õiguskirjandust ja seeläbi kujundada oma arusaama kohalduva välisriigi õiguse sisust ning kohtuasjas tekkinud õigusliku küsimuse lahendamise võimalustest.⁶⁹ Siiski saab eeldada, et kohtuniku jaoks on kättesaadavamad välisriigi õiguse sisu kohta käivad dokumendid, mis on leitavad internetist.⁷⁰ Kui kohus otsib interneti kaudu infot välisriigi õiguse kohta, saab kasutada näiteks N-Lex⁷¹ andmebaasi, mis annab juurdepääsu Euroopa Liidu liikmesriikide õigusaktidele. Omal käel välisriigi õiguse sisu kohta uurimine osutuda keeruliseks või võimatuks, kuivõrd võõrkeelse seadus teksti mõistmine eeldab piisavalt kõrgel tasemel juriidilise võõrkeele oskust.⁷² Kui aga kohtunik oskab kõrgel tasemel juriidilist inglise keelt, on suur tõenäosus, et kohtunik saab kohalduva välisriigi õiguse sisu välja selgitada ka omal käel, kuna enamasti on välisriikide õigusaktide inglise keelsed versioonid internetist leitavad. Kohtuniku iseseisev uurimistöö ei tähenda ainult välisriigi õigusaktidega tutvumist, vaid kohtunik võib välisriigi õiguse sisu kohta uurida ka välisriigi õiguse sisu kohta välismaa kolleegidelt, kellega on võimalik suhelda näiteks inglise keeles või mõnes muus võõrkeeles, mida kohtunik valdab.

Eeltoodust saab järeldada, et kohus saab välisriigi õiguse sisu kindlaks teha omal käel, kuid eelduslikult on tegemist ajamahuka variandiga, sest kohtule kaasneb sellega lisatöö. Kohus võiks kaaluda välisriigi õiguse sisu kindlakstegemist omal käel eelkõige siis, kui tegemist on lihtsama kohtuasjaga ja asja menetleval kohtul on eriteadmised välisriigi õiguse sisu kohta, kuivõrd siis võib välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine kohtu poolt iseseisvalt olla isegi kiirem variant kui eksperdi kasutamine. Kohus peaks välisriigi õiguse sisu kohta uurima iseseisvalt,

---

⁶⁸ Vt selle kohta nt kohtuasju, kus kohus tegi Saksa õiguse sisu kindlaks omal käel, uurides Saksamaa õigusakte. – Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi 18.10.2012 kohtuotsus nr 3-10-2995 ja Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 17.10.2017 kohtuotsus nr 2-17-15908 p 11.2.

⁶⁹ Ka Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et enamikel juhtudel piisab kohalduva välisriigi õiguse sisu väljaselgitamisel, kui kohtunik iseseisvalt uurib välisriigi õigusakte, õigusaktide kommentaare, kohtupraktikat, õigusteadusealaseid õppematerjale ja muid väljaandeid. – Musielak/Voit, 15. Aufl. 2018, ZPO § 293. – Rn. 7.

⁷⁰ Internetist leitavate õigusaktide kasutamise kohta on Saksa õiguskirjanduses märgitud, et internetist leitud informatsioonile ei saa tugineda, kui teabe usaldusväärsust ei saa hinnata. – BeckOK ZPO/Bacher, 30. Ed. 15.9.2018, ZPO § 293 Rn. 11-17.

⁷¹ N-lex andmebaas. Kättesaadav: http://eur-lex.europa.eu/n-lex/index_et (10.06.2019).

⁷² Näiteks Saksa õiguskirjanduses on Saksa kohtunikel soovitatud omal käel uurida vaid nende välisriikide õigust, kus on samuti riigikeeleks saksa keel. – BeckOK ZPO/Bacher 30. Ed. 15.9.2018, ZPO § 293 Rn. – Rn. 11-28.

kui välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine ei ole muudel viisidel (eelkõige menetlusosaliste, eksperdi või ministriumide kaasabil) õnnestunud, kuivõrd kohus peaks kasutama kõiki võimalikke meetodeid, et teha kindlaks teha välisriigi õiguse sisu, kui kohtuasjas tuleb kohaldada välisriigi õigust.

4.2 Kohtu poolt välisriigi õiguse sisu iseseisvalt kindlakstegemise kulude kandmine

Kuivõrd kohtunik täidab välisriigi õiguse kohta uurides oma tööülesandeid, ei tohiks menetlusosalistele juhul, kui kohus teeb välisriigi õiguse sisu kindlaks omal käel, menetluskulusid tekkida. Õiguskirjanduses on viidatud, et juhul, kui kohtul tekivad välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel mingisugused kulud, peaksid need jääma riigi kanda.⁷³ Seega saab järeldada, et kuivõrd kohtu poolt iseseisvalt kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisega ei kaasne menetlusosalistele kulusid, saaks kohtu poolt omal käel välisriigi õiguse sisu kindlakstegemist pidada menetlusosaliste jaoks mõistlikuks, kuid samas tuleks arvestada sellega, et juhul, kui kohus teeb iseseisvalt välisriigi õiguse sisu kindlaks, pikeneb menetluse kestus, sest välisriigi õiguse sisu kohta uurimine tähendab kohtu jaoks lisatööd.

---

⁷³ M. Torga (viide nr 40), p 150.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas tehakse kindlaks kohalduva välisriigi õiguse sisu, täpsemalt, millised kohustused on seejuures kohtul, menetlusosalistel ja muudel isikutel, kelle kaasabil REÕS § 4 kohaselt välisriigi õiguse sisu kindlaks tehakse. Uurimistöö tulemusel jõuti järgmiste järeldusteni.

Hagimenetluses on välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine peamiselt vaid menetlusosaliste ülesanne, kuid hagita menetluses pigem kohtu ülesanne, kuigi ka viimases on menetlusosaliste abi välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks igati tervitatav. Analüüsides REÕS § 4 lg-s 1 sätestatud kohtu õigust nõuda poolte kaasabi kohalduva välisriigi õiguse sisu väljaselgitamiseks saab jõuda järeldusele, et menetlusosaliste panus kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel saab sisuliselt seisneda vaid välisriigi õiguse sisu kohta käivate tõendite esitamises. Lisaks saab eeldada, et menetlusosaliste kaasabil välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine on kohtu jaoks üks lihtsamaid viise, kuivõrd sellega ei kaasne kohtule lisatööd.

Käesolevas uurimistöös leitu põhjal saab järeldada, et kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks on ilmselt kõige kiirem viis eksperdi kasutamine. Kuna Eestis riiklikult tunnustatud eksperte välisriigi õiguse sisu kindlakstegemise osas ei ole, siis eelduslikult saab kasutada Eestis selleks näiteks advokaati, riigiteenistujat, välisriigis tegutsevat ülikooli, saatkonna ametnikku või Eesti õigusteadlast, kes tegeleb võrdleva õigusega. Eksperti kaasamisel kohtumenetluses tuleks aga arvestada, tegemist on ühe kulukama viisiga välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks ning seetõttu tõusevad eksperdi kasutamisega märgatavalt menetluskulud, kuid samas on eksperdi kasutamise näol tegemist ühe kiirema ja tõhusama viisiga, et kindlaks teha kohalduva välisriigi õiguse sisu.

Lisaks eeltoodule selgus, et ministriumide kaudu välisriigi õiguse sisu kohta uurimine on praktikas osutunud aeganõudvaks, seega võiks kohtud eelistada mõnda muud meetodit välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks. Samas ei tasuks siinkohal ministriumide kaasabi kasutamist välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks välistada, kuivõrd õigusabitaotluse tegemine on igal juhul vajalik, et ammendada kõik võimalikud variandid välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks. Ministriumide, eelkõige Justiitsministeeriumi poole võiks pöörduda, kui kohtumenetluses tuleb kindlaks teha sellise välisriigi õiguse sisu, millega Eesti on sõlminud

õigusabilepingu. Kuivõrd ministriumide abi saab kasutada vaid õigusabitaotluse edastamisel, peaks kohus või ka menetlusosalised tutvuma välisriigi õigussüsteemiga ja välja selgitama, milline on välisriigi pädev asutus, kellele õigusabitaotlus edastada.

Veel jõuti järeldusele, et kuna juhul, kui kohus uurib välisriigi õiguse sisu iseseisvalt, kaasneb sellega kohtule lisatöö, siis võib seda pidada üheks ajamahukamaks variandiks välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks. Kohtu poolt iseseisvalt välisriigi õiguse sisu kindlakstegemine võib kiirem viis olla vaid siis, kui kohtul on eriteadmised välisriigi õiguse sisu kohta.

Kokkuvõtvalt saab uurimistöö põhjal järeldada, et kuigi kohtul on välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks mitmeid variante, võiks kohus välisriigi õiguse sisu kindlakstegemiseks eelkõige kasutada kas menetlusosaliste kaasabi või eksperdi kaasabi. Menetlusosaliste kaasabi kasutamine ei tekita kohtule lisatööd samas kui eksperdi kaasamine menetlusse tähendab kohtu jaoks seda, et kohus peab tutvuma välisriigi õigussüsteemiga, et formuleerida eksperdile esitatavad õiguslikud küsimused. Samas aga saab eksperdilt eelduslikult kõige täpsema vastuse välisriigi õiguse sisuga seotud küsimuse kohta.

Determining the Content of Foreign Law in Estonian Courts (Abstract)

The obligation to determine the content of foreign law can be derived from the Private International Law Act (PILA) and from the Code of Civil Procedure (CCP). Subsections 1-4 in section 4 of the PILA provide several possibilities which the courts can use when determining the contents of applicable foreign law. According to the PILA section 4, a court can use the assistance of the parties, ask help from the Ministry of Justice, from the Ministry of Foreign Affairs or can involve an expert to determine the content of foreign law. The main purpose of this research paper is to ascertain which are the obligations of various persons involved in the process of determining the contents of foreign law.

This research paper is divided into four chapters. The first chapter examines how the assistance of the parties can be used to determine the content of the foreign law, the second how an expert can help to determine the content of foreign law, the third how the court can use the assistance of the Ministry of Justice and the Ministry of Foreign Affairs and the fourth subchapter examines how the court can determine the content of the applicable foreign law on its own.

The main sources of the research are the PILA and the CCP. In addition, the German Code of Civil Procedure (ZPO), the case law of the Republic of Estonia, Estonian legal assistance treaties and the European Convention on Information on Foreign Law are used as sources. In order to achieve the purpose of the research paper, the provisions of the PILA, the CCP and the ZPO are analysed to find out different possibilities for the court for determining the content of foreign law. The provisions of Estonian law are compared in the research paper with German legislation since the PILA was largely modelled on German law. The purpose of comparison is to provide an overview of the possibilities for determining the applicable foreign law in Estonian courts.

It is concluded in the research paper that, although Estonian courts have several options for determining the content of foreign law, the most efficient ways for that are using the assistance of the parties or involving an expert to the proceedings. Using the assistance of the parties does not create additional work to the court. However, the involvement of an expert in the proceedings means that the court must examine the foreign legal system in order to formulate the legal questions to be submitted to the expert but at the same time, the expert will presumably receive the most accurate answer to the question of the content of foreign law.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. **Bacher, K., et al.** (Hrsg.). Prozesskommentar zum Gewerblichen Rechtsschutz. München: C.H.BECK 2018.
2. **Bamberger, H. G., et al.** (Hrsg.). BeckOK BGB. München: C.H.BECK 2018.
3. **Binz, K. J. et al.** (Hrsg.). Gerichtskostengesetz. Gesetz über Gerichtskosten in Familiensachen. Justizvergütungs- und –entschädigungsgesetz und weitere kostenrechtliche Vorschriften. Kommentar. München: C.H.BECK 2019.
4. **Jõks, E.** Kohtudokumentide kätteandmisega seotud riikidevahelise õigusabi küsimusi. – *Juridica* 1996 I, lk 32–36.
5. **Kõve, V., jt (toim).** Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017.
6. **Kõve, V., jt (toim).** Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2018.
7. **Musielak, H.-J., Voit, W.** (Hrsg.) Zivilprozessordnung (ZPO) mit Gerichtsverfassungsgesetz. Kommentar. 15. Auflage. München: Vahlen 2018.
8. **Nurmela, I.** Arengud Eesti rahvusvahelises eraõiguses. Uus rahvusvahelise eraõiguse seadus. – *Juridica* 2002 VII, lk 467–478.
9. **Nurmela, I., jt.** Rahvusvaheline eraõigus. Tallinn: Juura 2008.
10. **Prütting, H., et al.** (Hrsg.). Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. Band 1: §§ 1–354. 5. Auflage. München: C. H. Beck 2016.
11. **Remien, O.** Germany – Proof of and Information About Foreign Law – Duty to Investigate, Expert Opinions and a Proposal for Europe. – Y. Nishitani (*ed.*). Treatment of Foreign Law – Dynamics Towards Convergence? Cham: Springer 2017, pp 183–221.
12. **Saenger, I.,** (Hrsg.). Zivilprozessordnung: ZPO. Familienverfahren – Gerichtsverfassung – Europäisches Verfahrensrecht. 7. Auflage. Münster: Nomos 2017.
13. **Stürner, R., et al.** (Hrsg.). Festschrift für Dieter Leipold zum 70. Geburtstag. Tübingen: Mohr Siebeck 2009.
14. **Torga, M.** Applying Foreign Law in Estonia – The Perspective of an e-State. – Y. Nishitani (*ed.*). Treatment of Foreign Law – Dynamics Towards Convergence? Cham: Springer 2017, pp 145–157.

15. **Torga, M.** Kohalduva õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. – Juridica 2014 V, lk 406–416.
16. **Vorwerk, V., Wolf, C.** (Hrsg.) BeckOK ZPO. 31. Edition. München: C.H.BECK 2018.

Kasutatud normatiivallikad

A) Rahvusvahelised lepingud

17. Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping. – RT II 1993, 6, 5.
18. Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades. – RT II 1999, 4, 22.
19. Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. – RT II 1995, 13, 63.
20. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades. – RT II 1993, 16, 27.
21. Välisriikide õigusinfo Euroopa konventsioon. – RT II 1997, 7, 35.

B) Eesti Vabariigi riigisisesed õigusaktid

22. Kriminaal-, väärteo-, tsiviil-, ja haldusajade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja hüvitamise kord. – Vabariigi Valitsuse määrus. RT I, 09.12.2014, 20.
23. Notariaadiseadus. – RT I 2000, 104, 684; RT I, 19.03.2019, 71 ja RT I, 19.03.2019, 72.
24. Rahvusvahelise eraõiguse seadus. – RT I 2002, 35, 217; RT I 2017, 26.06.2017, 31.
25. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26, 197; RT I 19.03.2019, 22 ja RT I 19.03.2019, 23.

Kasutatud kohtulahendid

A) Eesti kohtulahendid

26. Harju maakohtu Tallinna kohtumaja 05.11.2018 a otsus nr 2-17-1024.

27. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 17.10.2017 a otsus nr 2-17-15908.
28. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 05.04.2017 a otsus nr 2-15-7033.
29. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.12.2016 a otsus nr 3-2-1-133-16.
30. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 19.05.2016 a otsus nr 2-15-7033.
31. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 03.12.2014 a otsus nr 3-2-1-121-14.
32. Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 27.12.2012 a otsus nr 2-10-31402.
33. Tallinna Ringkonnakohtu halduskolleegiumi 18.10.2012 a otsus nr 3-10-2995.
34. Riigikohtu halduskolleegiumi 02.11.2005 a otsus nr 3-3-1-58-05.

Kasutatud muud allikad

35. Chart of signatures and ratifications of Treaty 062. European Convention on Information on Foreign Law. Available: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/062/signatures?p_auth=5ax05PuC (10.06.2019).
36. Gesetz über die Vergütung von Sachverständigen, Dolmetscherinnen, Dolmetschern, Übersetzerinnen und Übersetzern sowie die Entschädigung von ehrenamtlichen Richterinnen, ehrenamtlichen Richtern, Zeuginnen, Zeugen und Dritten. Verfügbar: <https://www.gesetze-im-internet.de/jveg/> (10.06.2019).
37. N-lex andmebaas. Kättesaadav: http://eur-lex.europa.eu/n-lex/index_et (10.06.2019).
38. Riigikogu. 120 SE I. Rahvusvahelise eraõiguse seadus. Seletuskiri “Rahvusvahelise eraõiguse seaduse” juurde. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2d8ac716-0a76-3477-acc2-80e04c741f5a/Rahvusvahelise%20eraõiguse%20seadus> (10.06.2019).
39. Riiklikult tunnustatud ekspertide nimekiri seisuga 18.02.2019. Kättesaadav: <https://www.ekei.ee/sites/www.ekei.ee/files/elfinder/RTE%20andmed%20kodulehele%202019-03.pdf> (10.06.2019).
40. Zivilprozessordnung. Verfügbar: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html> (10.06.2019).